

STRUIKELSTENEN

IN DE GEMEENTE OUDE IJSSELSTREEK

PROJECTPLAN

HISTORISCH KADER

De gemeente Oude IJsselstreek kent een aantal plaatsen met een bijzondere joodse geschiedenis. Stille getuigen daarvan zijn vier joodse kerkhoven: twee in Terborg, een in Gendringen en een in Varsseveld.

Gebouwen of andere zaken die aan de joodse geschiedenis in de gemeente herinneren zijn er niet of nauwelijks. Huidige joodse inwoners van de gemeente zijn niet in beeld.

Wel is er het een en ander over de regionale joodse geschiedenis gepubliceerd.

Hans Kooger geeft in zijn boek 'Het Oude Volk' een historisch overzicht voor de gehele Achterhoek. In het boek '1000 Jaar Gendringen' is er een hoofdstuk aan gewijd. In haar boek over Villa Kalff in Terborg wijdt Aggie Daniels veel aandacht aan het joodse kerkhof dat bij de villa ligt. In de tijdschriften van de oudheidkundige verenigingen in de gemeente zijn artikelen verschenen over deze geschiedenis en over joodse families / personen.

Na de Franse tijd was het voor joden gemakkelijker zich officieel in Nederland te vestigen. Ook in dorpen op het platteland vestigden zich joodse families. Rond het midden van de 19de eeuw kregen joodse gemeenschappen in deze regio toestemming tot het inrichten van een begraafplaats, meestal een eindje van het dorp af.

In de dertiger jaren van de vorige eeuw hadden plaatsen als Terborg, Silvolde, Gendringen en Varsseveld een levendige joodse gemeenschap. Terborg had een kleine, fraaie synagoge, Gendringen een bescheiden sjoel, Varsseveld had ooit een huissjoel. De families waren met hun tradities een kenmerkend deel van de plaatselijke gemeenschap.

Ten tijde van WO2 zijn veel van deze joodse families opgepakt en omgebracht in de concentratiekampen. Vanuit Gendringen, zo pal aan de Duitse grens gelegen, waren de meeste joodse inwoners al eind jaren dertig verder het land in getrokken. Ze konden ook daar hun verschrikkelijke noodlot niet ontlopen.

Al vaker was binnen werkgroepen vd OVG (Oudheidkundige Vereniging Gemeente Gendringen) geopperd dat er in de gemeente Oude IJsselstreek toch ook Stolpersteine/Struikelstenen zouden moeten komen, ter nagedachtenis van de vermoorde joden. De opmerkingen resulteerden tot voorjaar 2018 niet in een aanpak.

Op 3 mei 2018 hield Johanna Reiss op uitnodiging van de OVGG een lezing over haar boek De Schuilplaats; locatie de protestante kerk in Gendringen, op een paar honderd meter afstand van de plaats waar haar moeder, Sophie Spier, was geboren en getogen.

Johanna, geboren in Winterswijk, overleefde als meisje de oorlog, doordat ze kon onderduiken in Usselo. Over die onderduikperiode handelt haar boek. Vanwege een heruitgave van haar boek was Johanna Reiss, die in de jaren na de oorlog al naar Amerika emigreerde, in Nederland. Het werd een indrukwekkende avond. Op deze avond kondigde de OVGG aan dat er een projectgroep zou worden opgericht om te komen tot plaatsing van Struikelstenen in de gemeente Oude IJsselstreek.

DOELSTELLING PROJECT

Algemeen

In de gemeente Oude IJsselstreek Struikelstenen te laten plaatsen op plekken die daarvoor in aanmerking komen.

Op andere gepaste plekken d.m.v. zgn. Struikeldrempels (informatiepanelen) aandacht schenken aan de joodse geschiedenis van die plaats. (Bijv. waar een synagoge / sjoel stond.)

Specifiek

- Een projectgroep op te richten voor onderzoek en organisatie. Deze projectgroep zal overgaan in een stichting die de uitvoering ter hand zal nemen en die opgeheven kan worden als de doelstelling bereikt is.
- Contact te zoeken met de kunstenaar Gunter Demnig, de bedenker en legger van Stolpersteine, en zijn organisatie.
- Criteria te formuleren.
- Plan van Aanpak en een begroting op te stellen
- Contact te leggen met de gemeentelijke overheid met de vraag om te faciliteren tijdens de uitvoering en om uiteindelijk de struikelstenen en -drempels / infopanelen in eigendom over te nemen.
- Plan op te stellen voor financiering, m.n. door private bijdragen, adoptie / fondsen / sponsoring.

SAMENWERKING OVGG – ADW – OLD SILLEVOLD – GEM. OUDE IJSSELSTREEK OP TE RICHTEN STICHTING

Het project wordt uitgevoerd door een projectgroep in een samenwerkingsverband van ADW, Old Sillevold en OVGG, de drie historische verenigingen die actief zijn in de gemeente Oude IJsselstreek, in nauwe samenwerking met de gemeente. Het bestuur van de OVGG heeft in de aanloopfase als aanvrager gefungeerd.

De projectgroep heeft na de aanloopfase besloten een stichting op te richten om zelfstandig verder te kunnen. Het is van belang dat alle drie de deelnemende historische verenigingen in het stichtingsbestuur vertegenwoordigd zijn.

Samenstelling projectgroep uit bovenstaande

Er is een projectgroep geformeerd met een evenwichtige spreiding over de plaatsen die in dit verband van belang zijn.

<u>Oudh. Ver</u>	<u>Naam</u>	<u>Plaats</u>	<u>Werkzaamheid</u>
ADW	John Breukelaar	Varsseveld	onderzoek
	René Luijmes	Varsseveld	onderzoek
	Aggie Daniels	Terborg	proj.coörd, onderzoek, pr
Old Sillevold	Els Kraan	Silvolde	onderzoek
	Marcel van Berkum	Silvolde	onderzoek, pr
OVGG	Peter van Toor	Gendringen	projectcoörd., onderzoek
	Gerrie van Hasselt		projectcoördinatie, verslag
	Wim den Oudsten	Gendringen	onderzoek
	André van Eekeren		contact bestuur OVGG
	Theo Teitink		contact bestuur OVGG
Gemeente OIJ	Jan Maalderink		contact gemeente
	nader te bepalen		contact gemeente

Peter Bresser, Gendringen, en Theo Willemsen, Terborg, zijn beschikbaar op de achtergrond voor het checken van historisch onderzoek.

Het is duidelijk dat de gemeente het project Struikelstenen van harte ondersteunt, onder meer door het beschikbaar stellen van ambtelijke capaciteit. Hoe deze steun verder vorm zal krijgen, is onderwerp van overleg.

PLAN VAN AANPAK:

Onderzoek historisch feitenmateriaal

Onderzoek publicaties / bronnen per plaats; zie betreffende contactpersonen.

Per persoon een struikelsteen met:

voornaam en familienaam / geboortedatum en -plaats / datum van overlijden / plaats van overlijden.

Er worden datalijsten aangelegd van verzamelde gegevens die uitvoerig gecheckt zullen worden voordat zij naar de organisatie van Gunter Demnig gezonden worden.

Een eerste inschatting geeft aan dat er ca 20 locaties zijn in de gem. OIJ, die in aanmerking komen voor een struikelsteen en 3 locaties voor de plaatsing van een struikeldrempel.

Criteria

- Er wordt gekozen voor stenen van de oorspronkelijke organisatie van Gunter Demnig.
- Stenen worden geplaatst voor om het leven gebrachte joden, Roma, Sinti en Jehova's getuigen; in de geschiedenis van de gem. Oude IJsselstreek betreft het joodse inwoners.
- Er wordt gekozen voor stenen voor om het leven gebrachte mensen, die op het moment dat ze werden opgepakt controleerbaar in de toenmalige gemeenten Gendringen of Wisch woonden, blijkens de registratie in het bevolkingsregister
- Gekozen wordt voor stenen in het wegdek vóór of zo dicht mogelijk bij de betreffende woning.

e. Voor info over de joodse leefgemeenschappen wordt er in de in aanmerking komende plaatsen een zgn Struikeldrempel in de vorm van een infobord geplaatst.

Begroting – Fondsenwerving

Prijs per Struikelsteen € 120,-- (incl. btw)
Bijkomende kosten ca 40,-- per steen
Prijs voor Struikeldrempel ca 1500,-- (incl. btw, afhankelijk van hoeveelheid tekst)

Kosten

25 Struikelstenen	25 x € 120,--	€ 3000,--
Bijkomende kosten	25 x € 40,--	1000,--
3 Struikeldrempels / infoborden	3 x € 1500	4500,--
Vergader- / kantoorkosten / pr		stelpost 500,--
Publicatie / boekje		stelpost 500,--
Onvoorzien		500,--
		<hr/>
		Kosten totaal € 10.000,--

Financiering Kleine werkgroep voor samen te stellen

Donaties tot nu toe € 719,25

Bronnen voor financiering

- Adoptie struikelstenen door particulieren / bedrijven / verenigingen / stichtingen
- Sponsoring
- Vrije bijdragen particulieren
- Bijdrage gemeente Oude IJsselstreek

Subsidies / fondsen als Prins Bernard Cultuurfonds
Rabobank
Armenkorf
De Roos Geesinkfonds

Specifieke Fondsen

Pr - draagvlak

In relatie tot bewustwording / fondsenwerving / opening / onderhoud

Er worden in de plaatsen Terborg, Gendringen en Varsseveld lezingen gehouden om de betrokkenheid en kennis van de plaatselijke bevolking te vergroten, georganiseerd door de diverse oudh. verenigingen. Deze lezingen zullen ook de start van de fondsenwerving zijn: april 2020 (Terborg / Gendringen) en voorjaar 2021 (Varsseveld).

Op de websites en in de bladen van de deelnemende oudheidkundige verenigingen zal aandacht besteed worden aan dit onderwerp.

Er wordt gekeken of een aparte publicatie (boekje) met een beschrijving van het project en de gevonden gegevens zinvol en haalbaar is.

Tijdschema 2018 – 2020

Mei 2018	Initiatief wordt opgepakt
Verder 2018	Overleg gemeente, concrete start, nadere info opvragen opzetten projectplan, contact organisatie Gunter Demnig
Jan- juni 2019	Door omstandigheden van diverse aard geen ontwikkelingen
Aug – dec.2019	Start projectgroep Contact organisatie Demnig: Struikelstenen OIJ in voorjaar 2021 Start historisch onderzoek, vaststelling globaal aantal Struikelstenen / Struikeldrempels Opstellen begroting – plan financiering
Dec. 2019	Vaststellen lijst van vergaderdata, vergadering per 6 weken, roulerend in de diverse plaatsen
Jan –maart 2020	Vaststellen projectplan, oprichten stichting Vorbereiding lezingen, pr / website, samenstellen folder, vorbereiding fondsenwerving overleg gemeente
Eind april 2020	Lezingen joodse geschiedenis rond WO2 in Terborg, Gendringen en (later) Varsseveld
April - mei 2020	Start fondsenwerving, vervolg historisch onderzoek Bespreking al of niet een publicatie
Zomer 2020	Vervolg historisch onderzoek, contact zoeken met nabestaanden

Herfst 2020	<p>Afronding historisch onderzoek</p> <p>Vaststelling tekst Struikelstenen en Struikeldrempels</p> <p>Uitwerking plaatsing Struikelstenen / Struikeldrempels</p> <p>Contact met gemeente over locaties Struikelstenen / Struikeldrempels</p> <p>Definitieve opdracht Struikelstenen / Struikeldrempels</p> <p>Vervolg contact zoeken met nabestaanden</p> <p>Contact opnemen met bewoners van panden waar Struikelstenen gelegd zullen worden</p>
Winter 2020	<p>Vorbereiding organisatie 'onthulling'</p> <p>Contact met gemeente over wijze van overdracht</p> <p>Contact school / scholen, adoptie onderhoud Struikelstenen</p>
Voorjaar 2021	<p>Plaatsing en onthulling Struikelstenen en Struikeldrempels</p> <p>Evt. uitbrengen publicatie</p> <p>Overdracht Struikelstenen en Struikeldrempels aan gemeente</p>

30 januari 2020

Aggie Daniels / Gerrie van Hasselt / Peter van Toor i.o.m. de projectgroep

Projectgroep Struikelstenen in de gemeente Oude IJsselstreek